

An aerial photograph of a large dam and reservoir in a forested area during autumn. The trees are mostly yellow and orange, with some green still visible. The water is calm and reflects the sky. A small island is visible in the lake. The dam structure is visible on the left side of the image.

Kraftigt modifierade vatten är inga undantag

Frukostseminarium i riksdagen
den 10 maj 2023

Johan Bladh

Energiföretagen Sverige

- Branschorganisation som samlar nära 400 företag som producerar, distribuerar, säljer och lagrar energi.
- Vårt mål är att utifrån kunskap, en helhetssyn på energisystemet och i samverkan med vår omgivning, utveckla energibranschen – till nytta för alla.

En gigantisk utmaning

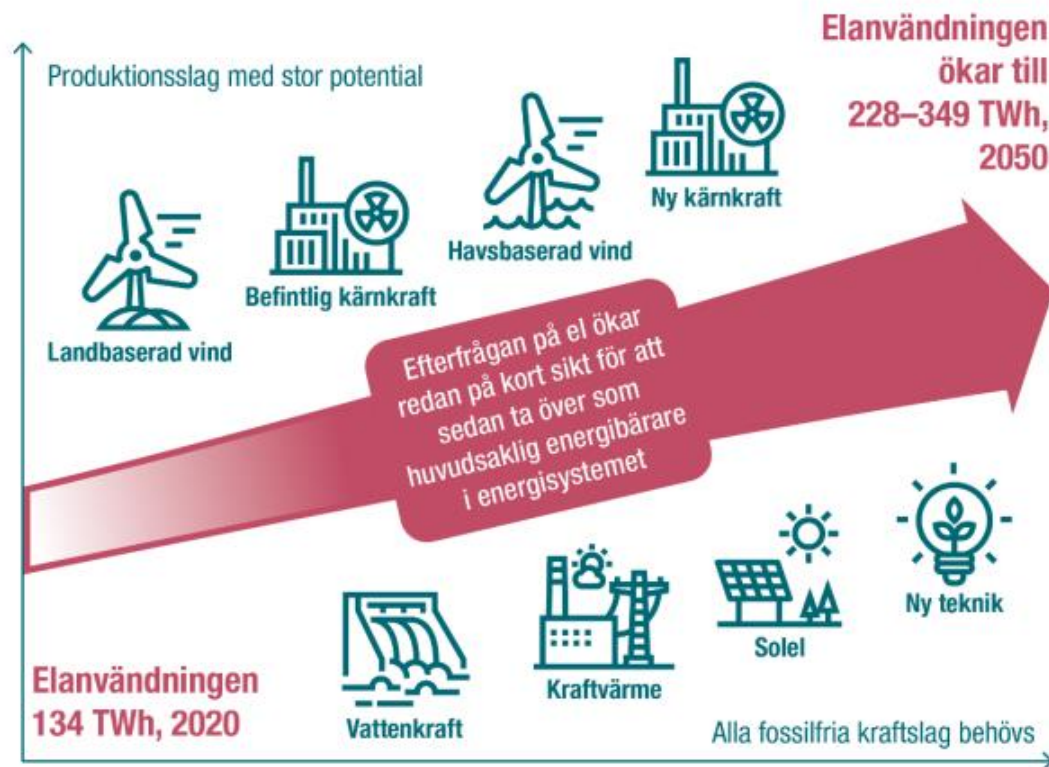

Illustration Energimyndigheten.

- Vi går mot en brist på planerbar elproduktion
- All planerbar produktion vi tar bort måste ersättas
- Ersättningsalternativen har också en miljöpåverkan
- Alla resurser har en alternativ användning
- Vi måste prioritera och väga alla insatser mot varandra
- Målkonflikter är oundvikliga
- Politiska avvägningar är nödvändiga

Omprövning av vattenkraften enligt en nationell plan

- Ny vattenlagstiftning den 1 jan 2019 som innebär att alla vattenkraftägare ska ansöka om nya tillstånd
- Omprövning istället för nyprövning
- Nationell plan (NAP) framtagen av Havs- och vattenmyndigheten, Svenska kraftnät och Energimyndigheten. Beslutad av regeringen i juni 2020
- Avvägningar utifrån en nationell helhetssyn
- Riktvärde för produktionsförlust 1,5 TWh och ingen betydande påverkan på vattenkraftens reglerförmåga
- Finansiering från branschen via Vattenkraftens miljöfond
- Effektiva prövningsprocesser är nödvändigt

Riktvärdet 1,5 TWh och bibehållen reglerförmåga styr inte domstolen

1(3)

 UMEÅ TINGSRÄTT
SVERIGES DOMSTOLAR

Mark- och miljödomstolen

Datum	Diariumnummer
2022-12-15	TUM 2022/607

Miljödepartementet

Remissvar – Paus av omprövning för moderna miljövillkor

Miljödepartementets remiss dnr M 2022/02251

Umeå tingsrätt, mark- och miljödomstolen, har granskat underlaget och lämnar följande yttrande.

”Tingsrätten vill framhålla att uttalanden i energipolitiska överenskommelser eller nationella strategier och planer inte utgör sådana rättskällor som är bindande för genomförande av den nationella planen vid domstolarnas prövningar...”

Den politiska avvägningen måste därför avspeglas i de miljökvalitetsnormer som tas fram och beslutas av vattenförvaltningen.

Konsekvenser av nuvarande normsättning

- Betydligt större förlust av vattenkraftsproduktion och reglerförmåga än vad som anges i den nationella planen
- Åtgärder som i många fall inte skulle ge någon mätbar miljönytta
- Kostnader som blir skyhögt mycket större än de 10 Mdr som branschen avsatt via Vattenkraftens miljöfond
- Svårt att redovisa för EU att normen har nåtts även efter genomförda åtgärder
- Stor administrativ börda på grund av de vitt skilda målbilder som råder mellan verksamhetsutövare och myndigheter
- Överhängande risk att tidplanen spricker
- Risk att vattenkraften inte kommer kunna klassas som hållbar enligt EU:s hållbarhetstaxonomi
- ...

Tolv månaders paus av omprövningarna har fått många att
slappna av i tron att allt nu kommer att ordna sig

– men det är inte dags att luta sig tillbaka –

DET ÄR NU DET MÅSTE BLI RÄTT

Medlemsstaterna har stor frihet att själva avgöra hur målen i direktivet ska nås

- Vattendirektivet innehåller mekanismer för att kunna väga av behovet av god vattenstatus mot andra samhällsmål och för att säkerställa att åtgärder inte blir orimligt dyra i förhållande till den förväntade nyttan.
- Ändå hör jag ofta från både myndigheter och regeringskansliet att vi måste både det ena och det andra för att uppfylla våra skyldigheter gentemot EU.
- Varför uppstår dessa till synes olösliga målkonflikter i Sverige, när vattendirektivet och naturdirektiven kan implementeras i andra länder utan liknande svårigheter?

Vattendirektivets två avvägningsinstrument

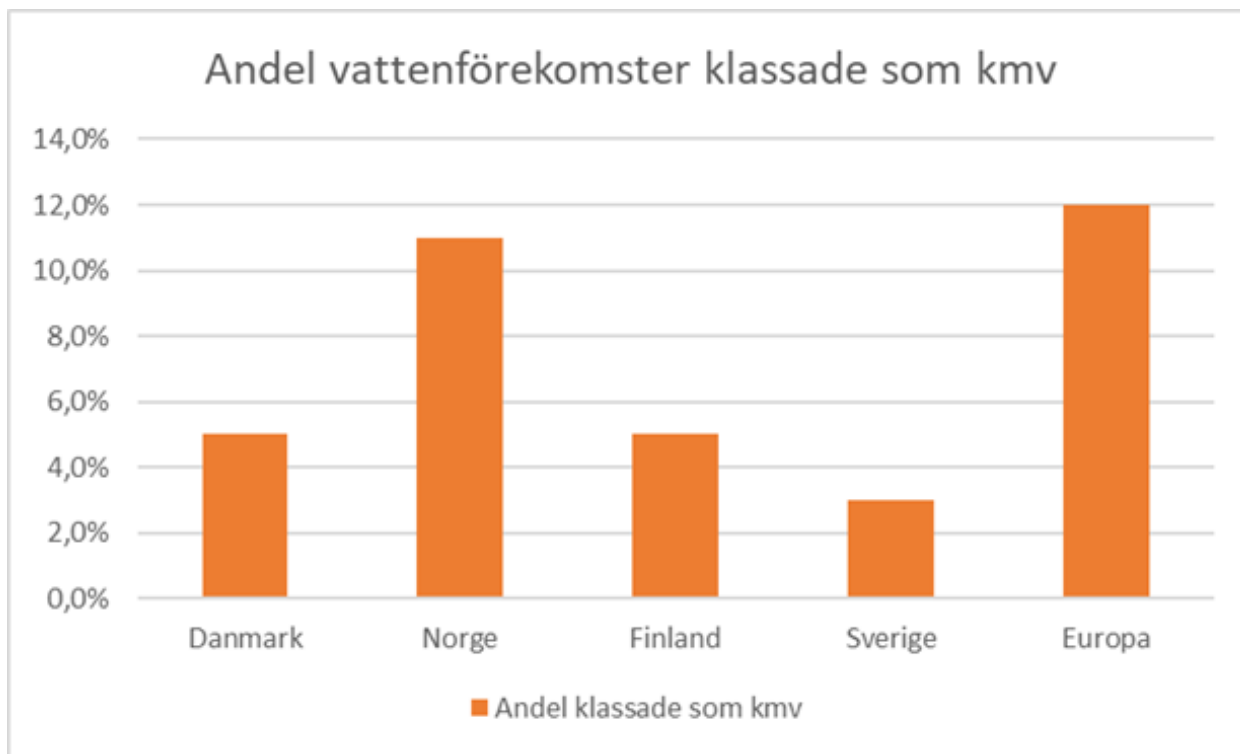
Kraftigt modifierade vatten (KMV)

- **KMV är inte ett undantag** utan en egen kategori av vattenförekomster som inte kan nå normen för ett naturligt vatten utan betydande negativ påverkan på en samhällsviktig verksamhet.
- KMV är i hög grad ett **politiskt avvägningsinstrument**
- Normen för ett KMV är **god ekologisk potential (GEP)** vilket ungefär betyder "så bra som möjligt".
- När åtgärderna som ingår i GEP är genomförda har vi **nått normen per definition**.

Undantag med mindre stränga kvalitetskrav (MSK)

- **MSK betraktas av EU just som undantag** och ska motiveras av en **samhällsekonomisk analys**.
- Sverige har hittat på ett eget sätt att statusklassa vattnet utifrån **hydromorfologiska kvalitetsfaktorer**, vilket kommer göra det mycket svårt att visa normuppfyllnad för naturliga vatten.
- **EU-kommissionen har redan kritiserat Sverige** för hur undantagen motiverats, samt att den nationella vägledningen för att bedöma orimliga kostnader saknar en kvantitativ metod.

Sverige sticker ut i statistiken, men inte åt det håll som myndigheterna påstår

Källa: [WISE Freshwater Information System for Europe](#)

- Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter och vägledningar styr mot undantag MSK istället för KMV, vilket är svårbegripligt.
- Som skäl anförs bland annat att vi annars skulle sticka ut i statistiken och dra KMV-skam över Sverige om vi pekade ut att vattenkraftspåverkade vatten som KMV. Detta är ännu mer svårbegripligt (se figur).
- I Sverige finns totalt 22 514 sjöar och vattendrag varav 668 är KMV idag. Totalt finns 333 kraftverk i reglerbidragsklass 1 och 2, varav många redan är KMV – men långt ifrån alla.
- Även om alla vattenförekomster som regleras till förmån för kraftverken i reglerbidragsklass 1 och 2 skulle KMV-klassas så går vi inte om Finland och Danmark.

If it walks like a duck, and it quacks like a duck...

Stadsforsens kraftverk nära Bispgården i Indalsälven har naturliga vatten upp- och nedströms enligt Vattenmyndigheten

- Vattensystem med vattenkraft är i regel kraftigt påverkade av dämning och vattenreglering.
- Många tror att om vi bara bygger en fiskväg så ordnar sig biologin, men dessa vattendrag fungerar inte längre biologiskt som strömmande vattendrag utan mer som sjöar.
- Normen god ekologisk status (GES) innebär att vi ska uppnå den ekologiska funktion som fanns innan vattenkraften byggdes, vilket i många fall är omöjligt så länge vattenkraften regleras som den gör idag.
- Ett KMV-utpekande innebär att Sverige meddelar EU att vi accepterar förändringen (vattendraget har blivit en sjö) eftersom vi värnar den samhällsviktiga verksamheten.

Viktigt för Sverige att vi gör rätt nu

- Med nuvarande normsättning kommer Sverige att få mycket **svårt att redovisa för EU att vi lever upp till vattendirektivets krav** även efter genomförda åtgärder.
- Ännu **mer EU-lagstiftning** ligger nu på förhandlingsbordet som bygger vidare på vattendirektivet, exempelvis **Taxonomin, Nature Restoration Regulation** och **Förnybartdirektivet**.
- En betydande andel av svensk vattenkraft riskerar att **klassas som icke-hållbar enligt taxonomin** om vi använder undantag MSK, vilket kan få allvarliga konsekvenser för svensk industri som etableras i Sverige pga tillgång till hållbar elektricitet.
- Gör vi inte rätt nu så **risker vi att måla in oss själva i ett hörn** som vi senare inte kommer ur.

Säkerställ att den politiska styrningen får genomslag i vattenförvaltningen

- Minska tolkningsutrymmet i de förordningar som styr tillämpningen av vattendirektivet.
- Överväg lagändringar om förordningsändringar inte räcker.
- Se till att Havs- och vattenmyndigheten reviderar sina föreskrifter och vägledningar så att vi styr mot KMV istället för MSK
- Reformera vattenförvaltningen i enlighet med vattenförvaltningsutredningens förslag.
- Mer bakgrundsinformation och konkreta förslag hittas i [Energiföretagens position](#)

Tack!

johan.bladh@energiforetagen.se

Vattenmyndigheten sitter på avvägningsmakten, men fokuserar ensidigt på naturmiljön

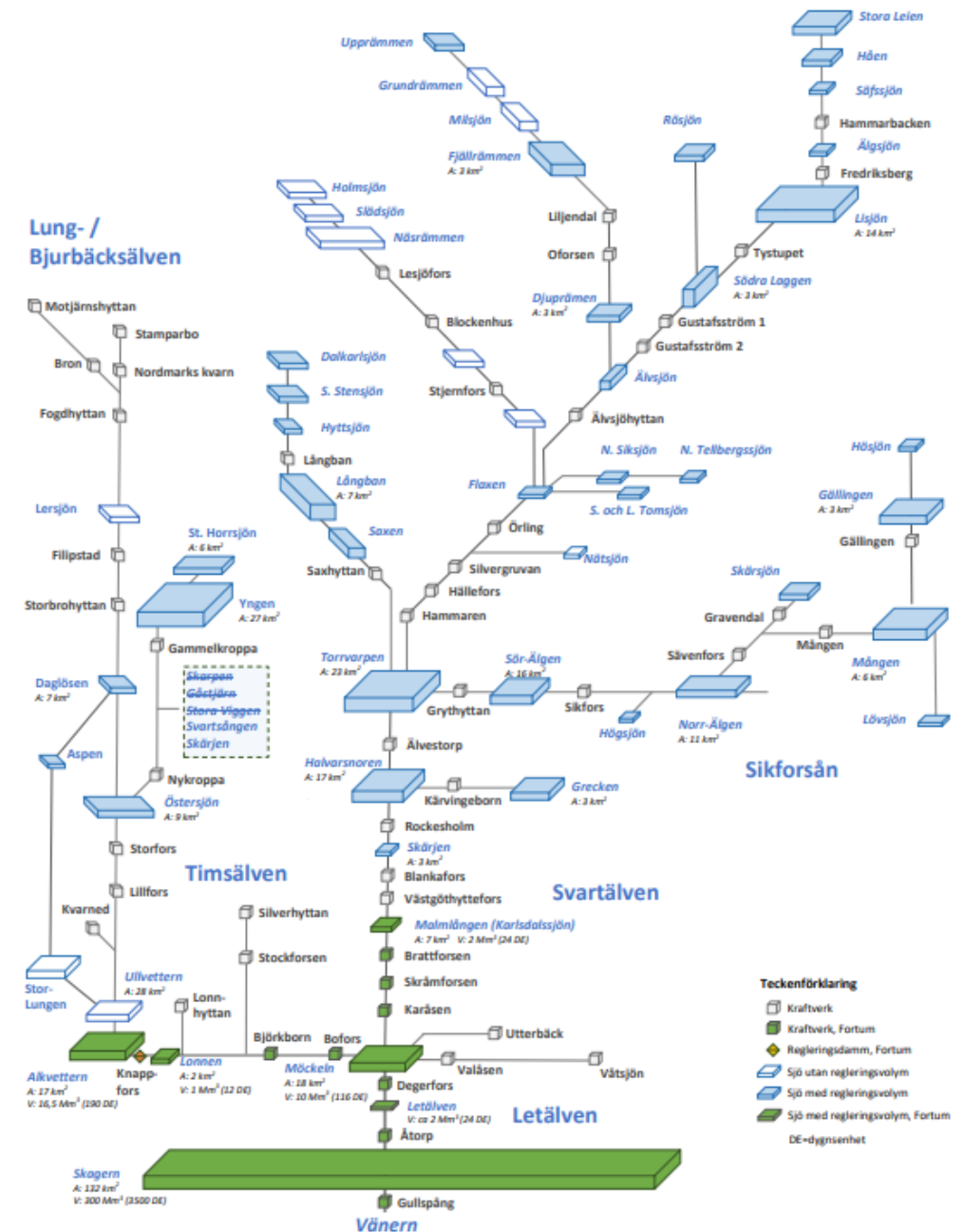
Älgglunds kraftverk i Rickleån söder om Skellefteå ingår i den första prövningsomgången. Ägare: Skellefteå kraft.

- Älgglund är ett kraftverk i reglerbidragsklass 1, dvs ett av Sveriges 255 mest värdefulla reglerkraftverk.
- KMV uppströms och nedströms (vilket är rätt och riktigt), MEN inga åtgärder är undantagna i normen.
- Populationsmodellering visar att den biologiska nyttan av en fiskväg och minimitappning skulle vara försumbar.
- Produktionsförlust ca 20% och byte av reglerbidragsklass.

Normen för ett KMV ska sättas så att verksamheten inte påverkas negativt och så att biologisk nytta uppnås givet det kraftigt modifierade tillståndet.

Gullspångsälven (del av Göta älv)

- 54 kraftverk, 13 kraftverksägare, 3 länsstyrelser
- Krav på fisktrappor och minimitappning MLQ överallt
- HARO-värde för hela Göta älv är **4,8 %**
- Vattenmyndigheten uppskattar produktionsförlust för Gullspångsälven till **9%**
- Fortum bedömer att föreslagna normer ger produktionsförlust på **12-17%**
- Fortum räknar med 511 Mkr i direkta kostnader enbart för deras anläggningar (10 st av totalt 54)
- Endast marginell positiv effekt för Gullspångslax i jämförelse med betydligt billigare alternativ

Ljungan

- 15 kraftverk i reglerbidragsklass 1
- Normen kräver fiskvägar och mintappning vid alla anläggningar inklusive Flåsjön med 30 meter regleringsamplitud.
- Krav på utrivning av Storsjöns regleringsdamm (100 GWh lagringskapacitet) till förmån för Natura-2000-området Sölvsbacka strömmar
- Bedömd samhällsekonomisk kostnad som är 10 ggr större än nyttan.

